

GWA ARTIKELSERIE

Titel: Avjurifierad juridik eller juridifierad icke-juridik

Rättsområde: Köprätt

Författare: Jur. dr. Jon Kihlman

Varje avtalsvillkor har ett pris. Villkor som ökar en säljarens risk skall medföra ett högre pris, medan villkor som sänker en säljares risk i stället skall medföra ett lägre pris. En köpare kan därför skapa förutsättningar för lägre priser genom att låta ett avtal begränsa säljarens risker. Köpare som inte gör så kan komma att betala onödigt mycket för vad de köper.

I två tidigare artiklar publicerade den 7 och 28 oktober har jag behandlat avtalsvilkors funktion att fördela risker och säljares möjligheter att främja sin verksamhet genom att använda sina avtalsvillkor för att kommunicera stabilitet och trovärdighet till potentiella köpare. I den här avslutande tredje artikeln behandlas den omvända situationen: Köparens behov av att ibland låta avtalsvillkoren vara så ”säljarvänliga” som möjligt. Liksom de tidigare artiklarna behandlar den i första hand varuköp. De resonemang som förs är emellertid relevanta även för andra avtalsobjekt.

Det är inte ovanligt att ett stort företag köper från mindre leverantörer, vilka i större eller mindre utsträckning är beroende av att få fortsätta sälja till just den köparen. Det köpande företaget har därför en stark förhandlingsposition. Många gånger utnyttjar det dock inte sin styrka. Skälen kan vara många, men ett som man ofta stöter på är en ovilja mot att ”göra juridik” av en relation som fungerar bra. En bidragande orsak till att ett sådant förhållningssätt kan vara någorlunda befogat är att relationerna är långsiktiga och att även långsiktiga avtalsförhållanden kan sägas upp av köparen. Det outtalade hotet om denna för säljaren relativt fördömande följd av eventuella avtalsbrott anses mer än väl täcka köparens behov av att säljaren skall göra sitt bästa för att leverera i enlighet med avtalet.

Avtalsreglering och reglering i lagstiftning

Den dispositiva lagstiftningens funktion är att tillhandahålla lösningar när avtalsparter inte själva har reglerat en viss fråga. Köplagen, som reglerar köp av lös egendom, har således bestämmelser som fyller ut ett köpeavtal när inget annat ”följer av avtalet”. Uttrycket innebär att en från lagstiftningen avvikande reglering inte nödvändigtvis måste stå i avtalet, men att den åtminstone måste gå att fastställa tolkningsvis. Om ett avtal inte reglerar följderna av avtalsbrott finns i princip två alternativ:

- Det följer av avtalet att säljaren inte skall drabbas på annat sätt än att avtalet kanske inte kommer att förlängas när det löper ut.
- Avtalet reglerar inte följderna av ett avtalsbrott. Köplagens bestämmelser skall då tillämpas.

Av köplagens reglering framgår bl.a. att köparen har rätt att häva avtalet vid väsentliga avtalsbrott, att köparen vid fel i varan har rätt att kräva att varan repareras eller vid väsentliga fel att nya, felfria, varor levereras. Varje avtalsbrott ger därtill köparen rätt att få sin ekonomiska skada på grund av avtalsbrottet ersatt av säljaren. Rätten till skadestånd begränsas visserligen så att vissa skador bara ersätts vid vårdslöshet, medan ersättning för andra skador åtminstone förutsätter att orsaken till avtalsbrottet har legat inom säljarens kontroll. Icke desto mindre är det lätt att konstatera att nästan alla brott mot avtal som regleras av köplagen utlöser en skyldighet för den avtalsbrytande parten att ersätta åtminstone en avsevärd del av den ekonomiska skada som motparten drabbas av på grund av avtalsbrottet. Det finns inga principiella hinder mot att skadeståndet är betydligt högre än priset för varan. Så ser i korthet påföljdssystemet ut om avtalet inte innehåller någon annan reglering.

Behovet av en tydlig reglering

Risker är kostnader. Fördelningen av dem skall påverka det pris som en köpare betalar. Alternativet att en säljare som bryter mot avtalet inte drabbas på annat sätt än att avtalet inte förlängs skall därför medföra ett lägre pris än alternativet att säljaren *därutöver* drabbas av köplagens påföljder. Det är enkel matematik.

Problem uppkommer för avtalsparter om de inte har gjort klart för sig själva och varandra vilket alternativ som är det riktiga. Om inget anges i avtalet, ser det ut som om säljaren ansvarar enligt köplagen. Säljaren kan knappast veta om köparen har för avsikt att hävda de rättigheter som köparen kanske har. Säljaren gör därför klokt i att låta sitt troliga större risktagande påverka prissättningen. Effekten blir att den köpare som inte har för avsikt att använda sina rättigheter enligt köplagen får betala ett onödigt högt pris, eftersom priset innefattar risker för säljaren som aldrig kommer att aktualiseras.

För den köpare som vill att köplagens relativt stränga påföljder skall tillämpas vid säljarens avtalsbrott – och som är beredd att betala för att säljaren tar på sig därmed förknippade risker – är det relativt enkelt att hantera situationen när avtal skall ingås: Se till att avtalet inte nämner något om påföljder. Den säljare som hävdar att det följer av avtalet att köplagens bestämmelser inte skall tillämpas har då en mycket tung bevisbörda att bära. För köpare som tycker att det räcker med det outtalade hotet om att avtalet inte kommer att förlängas nästa år är läget ett annat: De bör allvarligt överväga om de inte skall insistera på att avtalet uttryckligen skall ange att de inte har några rättigheter gentemot säljaren på grund av eventuella avtalsbrott. Först då kan säljaren veta att han inte tar några mot de dispositiva rättigheterna svarande risker. Först då kan han låta en sådan begränsning av riskerna avspeglas i priset. Först då slipper köparen betala för att säljaren tror sig ta risker som han i praktiken inte tar. Först då blir priset korrekt i förhållande till den faktiska riskfördelningen.

Den köpare som inte vill använda sina dispositiva juridiska rättigheter och inte vill ”göra juridik” av relationen till sin säljare bör således på ett klart och tydligt sätt kommunicera detta till säljaren. Det görs bäst genom ett avtal av vilket det framgår att inga påföljder kommer att göras gällande vid eventuella avtalsbrott. Juridiken är med andra ord det verktyg som bör begagnas för att slippa vad som av många kan uppfattas som onödigt mycket juridik!